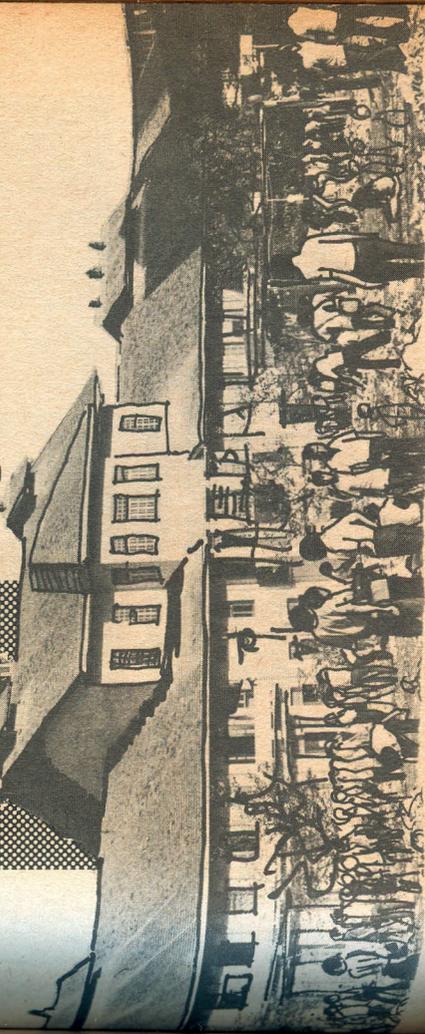

ยอมจะสู้จนกับความสูญเสียชีวิตของวีรชนไทยอีกหลายราย ทำให้คิดว่าทุกกของคนที่
อื่นที่เสีย ลูก-พ่อ-น้อง ยอมมีมากกว่าผม ทำให้ความเสียใจเศร้าใจที่ได้รับแต่
แรกหมดไป

นี่แหละคือเหตุผลที่ทำให้ผมเขียนบันทึก เหตุการณ์ต่างๆไปบ้าง เพราะ
ผมต้องนอนชมรักชานอนตาจากขงาที่มีตลิ่งนี้ของผมเป็นเวลา 20. วัน.

ธรรมศาสตร์ 13-14 ตุลาคม

ภูมิทัศน์ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

เช่นเดียวกับวันก่อน ๆ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนประชาชนที่มาร่วม
ชุมนุมในธรรมศาสตร์ ถูกปลุกให้ตื่นด้วยเพลง ตื่นเถิดชาวไทย เช้าวันนั้นผู้คนหนาตากว่าวัน
ก่อน ๆ มากมาย ประมาณได้ไม่ต่ำกว่าสองหมื่นคน หลายคนเป็นผู้ร่วมประท้วงมาแต่วัน
๕ ตุลาคม อีกหลายคนมาร่วมในระยะหลัง และมีอยู่หลายพันคนที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด
เท่าที่จำได้มีวิทยากรพระนครศรียุทธยา ซึ่งจัดให้ออนแพกที่โรงเรียน

มองจากหน้าต่างสถานศึกษา (ตึกโดม) บุคคลหลายฝ่ายหลายระดับที่มีส่วนร่วม
คิดขอพบการชุมนุมในครั้งนั้น ไปหน้าค่ายดุสิตได้ชื่น ความกังวลต่อข่าวที่ว่า "จะมีการบรรจบ
ตัวในярุงจากกำลังทหาร" หมดไป ผู้คนที่ปรากฏกายส่ายตอย่างหนาแน่นในเช้าวัน สร้าง
ความมั่นใจและเป็นยथाกำลังอย่างวิเศษ กลไกที่กระจัดเริ่มทำงานอีกครั้งหนึ่งอย่างกระฉับ
กระฉ่ง ขอเสนอแนะต่าง ๆ เริ่มมากขึ้น บรรยายคำโดยทั่ว ๆ ไปก็คัก ฝ่ายส่งข่าวและ
ข้อความที่ใส่โฆษกประกาศและขอเสนอแนะรวมทางการเมือง เริ่มทยอยฝากกระทรวง
ชกรอกด้วยเชือก สิ่งซึ่งระหว่งหน้าต่างสถานศึกษาที่ชกรอกกับเวที มีการคาดคะเนจำนวน
มวลชนอันมหาศาลที่จะมาร่วมชุมนุมในเดือนเที่ยง เพื่อนำมาคิดคำนวณด้วยกำลัง
ให้ระวังอารมณ์ของมวลชน และแนะนำให้คิดทวิวิฤกษ์ ติงนก่อนที่ข้าพเจ้าจะขอตัวกลับ
บ้านอาบ้านไปเปลี่ยนเสื้อผ้า จึงได้เข้าปราศรัยกับกรมการศรียุทธยา ถึงความวิตก

๑๐.๐๐ น. เมื่อกลับมาถึงธรรมศาสตร์ รู้สึกตกตลิ่ง อธิบายไม่ถูกว่า ตื่นตื่น
หรือตกใจที่พบเห็นผู้คนเต็มสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ จนนึกเรียนข่าวทางกลทอาสาเฝ้า
ประตู ต้องจับประตูใหญ่ที่ด้านเบตเตเฉพาะประตูเล็ก และมีผู้คนออกเอนเต็มหน้าประตูด้าน
สนามหลวง ลานโพธิ์ สนามเทนิส ตึกเศรษฐี ๆ ผู้คนเดินกันพลุกพล่าน ความรู้สึกบอบก
ตัวมองว่า สภาพของความหนาแน่นของผู้คนอย่างเมื่อดั้น กลับมาอีกแล้ว กลับมาอย่าง
รวดเร็วเหลือเกิน ทันทีที่ไปถึงลานโพธิ์ก็เริ่มร้อง รุนพี่ เพื่อนทวิวิฤกษ์ ตลอดจนผู้หวังดี
มากหน้าหลายตาทั้งที่เยาว์วัยและอยู่ในคราวพ่อครววแม่ ต่างพยายามเข้าข้างถึงซึ่งตนคาด
คะเนว่าจะเกิดขึ้น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เช่น การป้องกันสิ่งข่าวดัง การต่อสู้กับกรณีต่าง ๆ
บางคนก็มาแสดงตัวว่าเป็น ต.ช.ด. มาก่อน เป็นทหาร เป็น...และวิธีวิธีการอย่างหนึ่ง ขอ
ให้เชือ ๆ ๆ ขอแถลงแก่ทรากรว่าผู้ที่หวังดีมาบอกข้าพเจ้านั้น มีสาเหตุที่ว่า บุคคลต่าง ๆ
ที่ไม่มัยบตรอันถูกต้องที่เข้ามาขึ้นกองอำนาจการศรียุทธยา คือ ขนสองของดักโคม ส่วนที่เป็น
สถานศึกษา อ.ม.ธ. หน่วยงานที่รักษาความปลอดภัยซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนการช่างต่าง ๆ
จะไม่ยอมให้ผ่านโดยเด็ดขาด เมื่อข้าพเจ้าไปถึงรณนึ่งจึงแนะนำผู้หวังดีเหล่านั้นว่า มีอะไร
ก็บอกผ่านได้ คนที่ถืออำนาจมาเสนอแนะโดยระเบียบเสียรับฟังไม่ไหว ต้องขออภัยให้เขียนเป็น
ข้อความแล้วทยอยส่งขึ้นไปบอกกองอำนาจการอีกทอดหนึ่ง ข้อมูลเหล่านี้เป็นผลดีต่อการ
จัดรูปขบวนเป็นอย่างมาก

เท่าที่ได้เห็นและอ่านบทความเกี่ยวกับเหตุการณ์วันมหาวิปโยคที่ได้พิมพ์ในวาร
สารและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ สังเกตเห็นว่า ขาดบทบันทึกเหตุการณ์ในธรรมศาสตร์ซึ่งนำไป
ทำให้ขาดความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้เขียนหวังว่า บทบันทึกเหตุการณ์
“ธรรมศาสตร์ ๑๓ - ๑๔ ตุลาคม” จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน และสร้างกำลังใจต่อ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

7\ Ub[YX'k]h 'h Y'89AC'J9FG-CB'cZ758! ?5G'D8 : !9X]cf'fl hhd.#k k k "WUX_Ug'Wa L'

7\ Ub[YX'k]h 'h Y'89AC'J9FG-CB'cZ758! ?5G'D8 : !9X]cf'fl hhd.#k k k "WUX_Ug'Wa L'

แก่สหชาติ เลยเกิดความคิดบางอย่างขึ้น จึงรีบลงไปเที่ยวที่ บอกให้โฆษกอธิบายนโยบายที่จะ
 เคลื่อนขบวน และเส้นทางที่ทุกคนจะไป รวมทั้งขอให้ทุกคนอยู่บริวณเดิม ค่อย ๆ
 หายออก ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจกันก่อน ความไม่เข้าใจกันเพียงเล็กน้อยในมวลชน
 เป็นเหตุให้เกิดเหตุร้ายได้เสมอ ดังนั้น ตลอดเวลาที่อยู่ในธรรมศาสตร์จึงมีเพื่อน ๆ
 รุ่นพี่ และรุ่นน้องส่วนหนึ่งคอยมองปัญหาตลอดจนเสนอวิธีป้องกันที่ข้าพเจ้าตลอดเวลา
 เมื่อย้อนยามานับแต่บัดนี้ ทิวทัศน์ฝ่ายอาหารกับแผนการเงินกำลังตามหาข้าพเจ้าพอดี
 ฝ่ายอาหารขอทราบนโยบายเรื่องอาหารกลางวันแล้ว ฝ่ายการเงินมวรายางว่าเงินจำนวน
 จะหมดแล้ว ถ้าเคลื่อนขบวนแล้วต้องการอาหารก็ต้องออกไปกินข้างนอกไว้ ข้าพเจ้าจึงได้
 พาเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินไปติดต่อกับเบรียเรียญิกูญี่ ๆ ที่ได้โดม ซึ่งใช้เป็นที่พักการชั่วคราว
 ของแผนกเงินคืนนี้ ๆ ข้าพเจ้าขอทราบวงเงินที่คืนนี้ ๆ ถ้อยอยู่ในขณะนั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่แผนก
 เงินคืนนี้ ๆ ได้ให้ตัวเลขประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท จึงได้เซ็นเบิกวงเงิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท
 และให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของธรรมศาสตร์รับไป เพื่อความกระจ่ายในเรื่องหน่วยงานเหล่า
 นี้ ๆ แต่เดิมแผนกนี้รับไป แต่เดิมแผนกนี้รับไป แต่เดิมแผนกนี้รับไป ในธรรมศาสตร์
 ๒ วันแรก (วันที่ ๙, ๑๐ ตุลาคม) เป็นการดำเนินงานขององค์การบริหาร อ.ม.ธ. ภายใต้
 มติสภานักศึกษา อ.ม.ธ. และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ในธรรมศาสตร์ ตลอดจน
 เพื่อนิสิตนักศึกษานักเรียนอีกหลายแห่ง ดังนั้นหน่วยงานทางระดับนโยบายและระดับ
 ปฏิบัติการ ในตอนแรก ๆ จึงเป็นธรรมศาสตร์เกือบทั้งหมด และหน่วยงานเหล่านี้ได้ปรับ
 ปรับแก้ไขความบกพร่องตลอดจนขยายและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทันต่อการเติบโต
 ของมวลชนที่เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ คืนนี้ ๆ มีมติเห็นชอบต่อการประท้วงแบบอหิงสาในภายหลัง
 และเริ่มมีการปฏิบัติงานในตอณที่เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม แต่เนื่องจากขาดความชำนาญและไม่เจ
 สถานะที่ในทางปฏิบัติจึงมีลักษณะเปลี่ยนแปลงเป็นการชุมนุมประท้วงโดยการนำของคืนนี้ ๆ แต่
 ฝ่ายปฏิบัติการเป็นลูกผสม โดยเฉพาะบางหน่วยเช่น หน่วยอาหาร ผู้จัดการทั้งหมดเป็น
 ชุดเดิม แต่ขยายให้กว้างขวางขึ้น มีอาสาสมัครโดยเฉพาะจากวิทยาลัยศรีต่าง ๆ และช่างกล
 ช่างก่อสร้างมาช่วยลำเลียงอาหารมากขึ้น หน่วยนี้ที่อยู่ในลักษณะเช่นที่วาน หน่วยแสดเสียง
 สถาบันเทคโนโลยีหลายแห่งมาร่วมมือกับชุดเก่าซึ่งมีธรรมศาสตร์ และช่างกล เวที คุณ
 เสกสรรค์ ประเสริฐกุลเป็นโฆษกต่อไป แต่มีเจ้าหน้าที่คืนนี้ ๆ มารับงานหน่วยนวมภาพเอควร
 หน่วยแพทย์เป็นหน่วยที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่โดยตรง โดยมีนักศึกษาแพทย์และนักกรีฑ
 พยบาลจากศิริราชเป็นกำลังสำคัญ หน่วยรักษาความปลอดภัยเปลี่ยนเป็นให้นิสิตเกษตร ๆ
 และพลศึกษารับผิดชอบ หน่วยกำลังพิเศษซึ่งมีช่างกล ช่างก่อสร้าง และพาณิชย์เป็นกำลัง
 มีนักศึกษารวมค่าแห่งผู้หนึ่งเป็นหัวหน้า หน่วยข่าวยังคงเป็นธรรมศาสตร์ เพราะคืนนี้ ๆ

เมื่อขึ้นไปบนกองอำนาจการ ได้รับคำบอกเล่าจากคณะประยงค์ เต็มเวลา นัก
 สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลว่า ได้ตกลงจัดรูปขบวนแล้ว พร้อมกับเขียนรูปขบวน
 และขบวนรายละเอียดให้ทราบ แต่ได้มีการแจ้งข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติมเป็นผลให้แก้ไขและ
 เปลี่ยนแปลงบางประการ คือ ใช้รูปขบวนเคลื่อนตัวออกทางประตูด้านสะพานพระอินทร์
 แทนแผนเดิมที่จะออกทางประตูด้านท่าพระจันทร์ เพื่อให้รูปขบวนออกสู่ถนนราชดำเนิน
 กลางได้สะดวกที่สุด อัตราพยาบาล ๔ คนออกจากรูปขบวนให้ไปจอดรออยู่ที่ด้านโรงแรม
 รอยัล ๒ คน ด้านกรมประชาสัมพันธ์ ๒ คน รวมทั้งให้จัดหน่วยคุ้มครองรถพยาบาลให้
 หนาแน่นขึ้น พุดถึงรถพยาบาลต้องช่วยเหลือหน่วยไว้ ณ ที่นัดหมาย หน่วยแพทย์เป็น
 หน่วยงานที่เข้าปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดและมีความรับผิดชอบมากที่สุด จากต้นจนจบ
 สามารถวางแผนงาน จัดอุปกรณ์เพิ่มเติมและระดมนักศึกษาแพทย์ นักเรียนพยาบาลและอาสา
 สมัคร์เพื่อรับกับมวลชนที่เพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลาและทันการ รวมทั้งได้ทราบว่ามีนักศึกษ
 บลอดภัยกำลังประชุมตัวหน้าโรงเรียนการช่าง ช่างกล เพื่อจัดกำลังรักษาความปลอดภัยของ
 รูปขบวนและระดมวิทยากรในขบวน ฝ่ายรูปขบวนกำลังประชุมสภาธรรมศาสตร์คืนนี้ มีนักศึกษ
 วิทยาลัยศรี นักเรียนพาณิชย์ และนักกรีฑ นิสิต นักศึกษา ทยอยสลับกัน และยังมีกลุ่ม
 บุคคลฝ่ายต่าง ๆ กำลังทำงานกันเต็มสภานักศึกษาไปหมด รุกเข้าไปในห้องระหัสแปรอักษร
 ของชุมนุมเชียร์ อ.ม.ธ. เท่าที่จำได้ฝ่ายชายกำลังเล่นไม่ ฝ่ายหญิงกำลังมีรูปพระบรม
 ฉายาลักษณ์ทางสองพระองค์ ติดธงชาติ ติดธงธรรมจักร พับหมวกกันแดด ฝ่ายแสดเสียง
 กำลังประชุมแบ่งงาน อีกส่วนหนึ่งกำลังรวบรวมปรกณไฟ เครื่องขยายเสียง และอะไร
 ต่อมิอะไรมากมายไปหมด ฝ่ายข่าวกำลังประมุขวงกำลังคนในการติดต่อข่าว และได้ทราบ
 ว่ากรรมการคืนนี้ ๆ ส่วนหนึ่งเดินทางไปพบผู้นำรัฐบาลเพื่อจะได้คำตอบที่พอใจ จะได้
 ไม่ต้องเดินขบวนกัน

สภาพทั่วไปของกองอำนาจการ ทุกคนต่างเร่งมือทำงานแข่งกับเวลา ช่างล่างเวที
 ปราศรัยมีเสียงดังฟังชัดสลับกับการตบมืออย่างกึกก้องอยู่ตลอดเวลา มองลงไปก็กลางสนาม
 ฟุตบอล ผู้คนยืนแน่นสนทนากันกลางเปลวแดดเข้าสู่ความล้าบากทางปวงเพื่อทวงความยุติธรรม
 ให้สังคม ทุกคนพร้อมจะแสดงพลังแห่งธรรมะ เขาพร้อมจะเดินขบวน เดินขบวน เดิน...
 ไปทวงความถูกต้องให้สังคม เขารอเวลาที่ยังตรงตามข้อตกลงเท่านั้น เขาเหล่านี้ไว้วางใจ
 พวกเขา พร้อมจะลุกขึ้นและเดินทันทีที่ได้รับคำสั่ง "เหยียบกันตาย" คำถามนุสติขึ้น
 ในสมอง คนจำนวนหลายแสนเดินออกมาทางลัดใต้ที่โดมแล้วทยอยเดินผ่านสนามเทนนิส
 ลอดใต้เกรซชูศาสตร์ ออกทางประตูด้านสะพานพระอินทร์ ถ้าเรียบริยภัยก็สบายไป แต่
 ถ้า... ไม่มีเวลาสำหรับคิดต่อกันแล้ว ต้องรีบแก้ไข ข้าพเจ้ารีบให้คนวิ่งมาโทรโข่ง ๓-๔
 ตัว ตั้งใจจะรีบไปติดต่อกับหัวหน้าสวัสดิการที่ช่างกล ชูแว่วเสียง โฆษกกำลังอธิบายวิธีป้องกัน

7\ Ub[YX'k]h h Y89AC J9FG-CB'cZ758! ?5G'D8 : I9X]cf fl Hd.#k k k "WX Ug'Wa E'

7\ Ub[YX'k]h h Y89AC J9FG-CB'cZ758! ?5G'D8 : I9X]cf fl Hd.#k k k "WX Ug'Wa E'

ไม่เต็มใจมารับงานต่อ หน่วยเงินนั้นได้ตกลงกันว่า หน่วยบริหารจำต้องส่งหน่วย
 ของธรรมศาสตร์ซึ่งมีมาตัวแรก และมีสายงานตลอดจนรับผิดชอบและรู้จักกับฝ่าย
 ต่าง ๆ ที่มีสิทธิเบิกเงิน หน่วยนั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้จ่ายเงินฝ่ายเดียว เพื่อเป็นการเบิกจ่าย
 อีกหน่วยหนึ่งคือ หน่วยของทรัพย์สินกฤษฎีกา ซึ่งตั้งที่หลังและมีสายงานของตนเอง แต่ไม่
 รู้จักกับฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ ที่เข้ามาแต่เดิมดีพอ จึงตกลงกันว่าจะไม่จ่ายเงินเป็นอันขาด
 และเมื่อเงินของฝ่ายแรกขาดต่อให้ข้าพเจ้าเป็นคนไปเซ็นเบิกเท่านั้น ซึ่งนับว่าเบรวิธที่ที่สุด
 ในขณะนั้น เมื่อรูปขบวนออกจากรวมศาสตร์ จึงต้องเบิกเงินจากทรัพย์สินกฤษฎีกา
 แต่ฝ่ายจ่ายเงินยังอยู่ที่ธรรมศาสตร์ จึงต้องเบิกเงินจากทรัพย์สินกฤษฎีกา
 งานระหว่างศูนย์กับธรรมศาสตร์มี คุณพิรพล นาย อ.ม.ร. คุณประจวบ ร่องนาค อ.ม.ร.
 คุณปฐิรินทร์, คุณเพียรเลิศ รองประธานสภา ฯ คุณสวัสดิ์ เลขการสภา ฯ และข้าพเจ้า
 เป็นผู้ประสานงานจากกรมที่ดินมาคงจะทำให้ท่านผู้อ่านเข้าใจระบบงานภายในดีขึ้น

หลังจากที่ข้าพเจ้าเซ็นเบิกเงินให้ฝ่ายการเงินของธรรมศาสตร์รับไปแล้วก็ยกกลับ
 มาที่ทางลวดใต้ตึกโดม ขณะนั้นประมาณ ๑๑.๐๐ น. เห็นรถสองแถวประมาณ ๑๐ คัน
 มีเสียงเค็มเค็มจอร์จอร์จอยู่ที่ลานโพธิ์ อาสาสมัครหญิงที่อยู่ตรงตึกโดม รังสรรค์
 พระบรรณรักษ์ และรวมพลกันที่ลานโพธิ์ ตรงกับทางลวดใต้ตึกโดม อาสาสมัครหญิง
 กล่าวรวมพลกันตามแนวของตึกโดมด้านหน้าบ้านแม่เจ้าพระยา อาสาสมัครชาย
 พวกหนึ่งขึ้นกระสอบข้าวลงมาเตรียมพร้อมแล้ว ไต้ย่นใครคนหนึ่งกำลังเรียกนก ๕๐ รวม
 พล แล้วก็ตามด้วยเสียงกลุ่มนรวมพล กลุ่มนรวมพลขณะเดียวกันก็มีคนมาบอกและถาม
 ข้าพเจ้าตลอดเวลา แล้วก็มีเสียงจากโทรโข่งขึ้นมาทางข้าพเจ้า "อีก ๓๐ นาทีจะเคลื่อน
 ขบวน" ให้สวัสดิ์จัดการที่หน้าที่เบิกทางเตรียมพร้อม ข้าพเจ้าได้สติเหลืออดนึกนึกที่ข้อมือ
 ขณะนั้น ๑๒.๐๐ น. รุ่งเรืองคนหนึ่งถามว่า "ไม่ให้กินข้าวกันก่อนหรือ" มีเสียงจากด้าน
 หลังตอบว่า "เที่ยงนี้ไม่กิน เดี่ยวเสียรูปขบวนหมด มีนักศึกษารามค่าแห่งซึ่งเป็นหัวหน้า
 จัดเบิกทางในขณะนั้นมาบอกให้ข้าพเจ้าช่วยอำนวยความสะดวกจากธรรมศาสตร์ด้วย
 ข้าพเจ้ารีบปากและรีบขึ้นไปบนเกอ้ออันยกยอชั่วคราว (สถานศึกษา) เพื่อถามกรรมการ
 ศูนย์ ฯ ถึงข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งได้รับคำสั่งว่ารูปขบวนจะไปสิ้นสุดที่ถนนสารบุรีประชา
 ธิปไตย คุณเสถียรศรีจะเป็นหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการณ์อยู่บริเวณถนนการตลอดเวลา กรรมการ
 ศูนย์ ฯ จะอยู่บริเวณด้านเดียวกัน เวลานั้นลูกวิเศษส่วนหนึ่งได้ออกไปเคลียร์พื้นที่แล้ว ข้าพเจ้า
 เลยถามว่าที่ธรรมศาสตร์จะทำอะไรอย่างไร คุณพิรพลตอบถึงเลยตรงมาบอกข้าพเจ้าว่า
 "ภูมิสัน นายอยู่ทางนั้นะ ฝั่งต้องไปกับขบวน" ข้าพเจ้าเลยขอให้คุณประจวบ อยู่ช่วยทาง
 ธรรมศาสตร์ด้วยและตกลงกันว่า ข้าพเจ้าจะติดต่อกับศูนย์ ฯ โดยส่งคนไปปรับและส่งข่าวที่รถ
 อำมาตย์

ในช่วงไม่กี่สัปดาห์ก่อนเคลื่อนขบวนนั้นสืบขึ้นมา กองกำลังต่าง ๆ ก็ปฏิบัติหน้าที่
 ของตนอย่างเต็มที่ ฝ่ายเวทีซึ่งตอนนั้นติดตั้งบนรถอำนวยการมีคณะเสกสรรค์เป็นหัวหน้า กรรมการ-
 การศูนย์ ฯ ส่วนที่ไปติดต่อกับรัฐบาลยังไม่กลับ ส่วนที่เหลือนั้นอยู่บนสถานศึกษาส่วน
 หนึ่ง อีกส่วนกำลังประสานงานฝ่ายต่าง ๆ อยู่ ฝ่ายอาหารและนันทนาการพร้อมแล้ว ฝ่ายแสงเสียงกับ
 อุปกรณ์ที่ติดต่อบริเวณธรรมศาสตร์ออกหมดและติดตั้งบนรถเป็นระเบียบเรียบร้อย จำได้ว่า คุณ
 เสถียรศรีถามว่า "สมบัติกลับมาหรือยัง" ซึ่งทุกคนก็ตอบว่า "ยังไม่เห็นเลย" จากนั้นไป
 ไม่ถึง ๑๕ นาทีรูปขบวนก็ออกจากรวมศาสตร์ รู้สึกว่า คุณสมพงษ์ ตีรถคันแรก
 (คนที่ติดเครื่องขยายเสียง) ออกไปด้วย ตอนนั้นมีคนมาตามข้าพเจ้าไปที่ใต้ทางลวดใต้ตึกโดม
 เพื่อเตรียมอำนวยการระบายนาคคนออก เมื่อมาถึงที่ฝ่ายพร้อมแล้วสวัสดิ์ก็จับแขนผมแนะนำ
 ขนานกัน เริ่มจากตำแหน่งรถอำนวยการที่หน้าสถานศึกษา (ตึกโดม) เรื่อยไปจุดประตู
 ด้านสะพานพระปิ่นเกล้า มีคนนำเก้าอี้และโทรโข่งมาให้ข้าพเจ้า และเวลาที่ต่างรถออกก็มาถึง

๑๒.๓๐ น. รถอำนวยการเริ่มวิ่งตัวรถกลับรถ เมื่อได้รับสัญญาณ ข้าพเจ้าสั่งให้กอง
 อาสาสมัครหญิงถือธงไตรรงค์จุดแฉกและเริ่มเดินออก ติดตามด้วยแถวอาสาสมัครหญิงถือธง
 ธรรมจักรและอยู่เฉยๆ ประมวลเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ ผู้ควบคุมหน่วยอาสาสมัครกล่าว
 ตายมณีเริ่มเรียงแถว จำได้ว่าหน่วยได้รับคำสั่งถึงภาระหน้าที่ตลอดจนยานัตริยานต่าง ๆ
 ที่จะเกิดขึ้นได้ แต่ไม่มีใครวิตกเลย ต่างก็เตรียมแข่งขัน มีการทบทวนถึงวิธีการต่อสู้กับ
 อุปสรรคอย่างละเอียดเป็นครั้งคราว แจกอุปกรณ์การต่อสู้กับรถตำรวจของเจ้าหน้าที่
 หลากอย่างด้วยกัน เช่น พริกไทย หนวดหมึกและหนวดกลิตายชายรวมพลติดตามขบวน
 อาสาสมัครหญิง หน่วยนี้จะกระสอบข้าวและพริกไทยไว้สู้กับสุนัขตำรวจ มีตะขอกและตะขอก
 พลาสติกไว้จัดการกับเครื่องก่อตึกขวางทางประเภทพวงแกว่งและหีบเพลง ในกรณีมีการขัดขวาง
 เกิดขึ้น จะขึ้นแซงหน้าหน่วยอาสาสมัครหญิงทันที ท้ายขบวนของหน่วยนั้นมีการบรรทุกหน้า
 และธงพลาสดึก กระดาษเขียนหน้าตามขบวนไปติด ๆ ธงพลาสดึกมีไว้สำหรับป้องกันแก๊ส
 ฟ้าผ่า

ผู้คนก่อนออกกันเต็มลานโพธิ์พยายามเบียดออกมาวิ่งขบวน ข้าพเจ้าประกาศขอความ
 ร่วมมือให้ผู้ที่อยู่บริเวณลานโพธิ์ตามขบวนไปในภายหลัง เพื่อให้ผู้ชุมนุมสามารถฟุตบอลซึ่ง
 ร้อนระอุกว่าออกมาก่อน ตอนนั้นรถอำนวยการขยับตัวออกมาได้แล้ว หน่วยนก ๕๐ ออก
 มาอกรักขบวนล้อมรถคันที่ หนึ่งที่รถอำนวยการออกมาได้ มวลชนก็พากันติดตามจากสนาม
 ฟุตบอล เมื่อได้จำนวนพอสมควรจึงให้สวัสดิ์จัดการปิดถนนและให้รถเสียคันที่หนึ่ง แล่นตาม
 ขบวนไป แล้วจึงระบายนาคคนออกจากรวมศาสตร์ เป็นลักษณะเช่นนี้สืบกัน ไปจนรถเสีย
 ออกหมดทุกคัน ผู้คนระบายนาคคนฟุตบอลที่ไล่ขบวนที่ว่างระหว่างขบวนของทางลวดใต้ตึก

โดมกับแถบขาวสลักรับกัน ประมาณบ่าว ๒ โมงกว่า ผู้คนยังออกไม่ถึงครึ่งสนาม จึงส่งอาสาสมัคร ๔ คน ไปบอกผู้รักษาประตูที่หน้าหอประชุมใหญ่มีประตูระบายออกทางประตูด้านสนามหลวงด้วย ในขั้นแรกที่ปิดประตูด้านสนามหลวงเพื่อคนไม่ให้เสียรูปขบวน ขณะนั้นจำได้ว่า ข้าพเจ้ายามพูดให้ทุกคนอดทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอาหารและความเจ็บป่วยพยายามใช้สติปัญญาเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นหาถ้อยคำที่จะตะโกนผ่านโทรโข่งให้ทุกคนมีกำลังใจ และเตือนกลาง ๆ ให้รู้ถึงความลำบากเรื่องอาหารตลอดเวลา เพราะตัวเรายังอยู่เต็มอกว่าทุกคนที่ไปรับขบวนจะประสบกับความหิวโหยและเป็นลมอย่างแน่นอน รวยว่าไม่มีหนทางใดที่จะบริการอาหารให้คนจำนวนแสน ๆ ให้อย่างทั่วถึงดี แม้ผากอาหารจะเปลี่ยนจากข้าวปั้น ไข่ต้มและแจกผลไม้แทนก็ตาม ฝ่ายพยาบาลแม้จะมีกำลังหลายร้อยคนแต่เมื่อเทียบกับคลื่นมนุษย์เช่นนี้ก็ดูจะละลายไปหมด ยังจำถ้อยคำที่ตัวเองตะโกนได้ว่า "วันนี้เป็นวันของประชาชน เป็นวันแห่งการทวงความยุติธรรม เป็นวันที่เราจะแสดงถึงความสามัคคี เราจะแบ่งข้าพเจ้านั้นกันแม้จะมีเพียงเมล็ดเดียว เราจะช่วยกันรักษาเมืองเป็นลม แม้จะมีสติซบแอมโมเนียเพียงซังเดียว ถ้าใจไม่ถึงให้เดินออกทางลานโพธิ์ไปเลย ถ้าใจถึงให้ส่องนิ้วเดินเลยขวาวตามขบวน" อีกสิ่งหนึ่งที่พยายายมพูดเมื่อพบนักศึกษารวมศาสตร์คือให้ช่วยกัน ออกรวมกันที่ลานโพธิ์ อยู่เพื่อช่วยกันเก็บขยะ ยังจำได้ว่า บางคนยกยม บางคนที่ไต่เล่น ๆ แต่เกือบทุกคนก็แยกตัวออกไปที่ลานโพธิ์

คลื่นมนุษย์ไหลมาอย่างกับน้ำป่าไหลท่วมธรรมศาสตร์ ผู้คนเคลื่อนตัวออกจากสนามฟุตบอลออกกันอยู่เต็มปากทางลงอดีตโดม แล้วก็ไหลลัดอดีตโดยเลี้ยวขวาไปตามถนนเป็นแนวยาวเหยียดลงไปเพราะตึกเศรษฐศาสตร์บัง ระลอกแล้วระลอกเล่า จาก ๑๒.๓๐ น. จนถึง ๑๕.๓๐ น. ภารกิจด้านนี้จึงสิ้นสุดลง มีใครคนหนึ่งยื่นหัวข้อข่าวหน้าเปิดมาให้ แม้จะหัวแตกก็ไม่ลัง แอญุสหายตามองตลอดตึกโดมเห็นสนามฟุตบอลแล้งตากใจ สนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ในยามนี้ มีสภาพคล้ายหิมะตก ทั้งสนามดูขาวไปหมด เต็มไปด้วยกระดาษสารพัดชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระดาษหนังสือพิมพ์และมีความหนาเป็นนิ้วต หนาสี่นิ้วก็ให้เห็น มันเตือนข้าพเจ้าว่าต้องรีบเอาออกก่อนที่จะเกิดอัคคีภัยสาธารณธรรมศาสตร์ นึกถึงพวกลูกพี่ลูกน้อง แต่เมื่อมองไปที่ลานโพธิ์ก็รู้สึกแปลกใจ เพราะมีนักศึกษารวมศาสตร์อยู่ไม่ถึง ๔๐ คน พอดีมีเพื่อนมาบอกว่า นักศึกษาที่นัดไว้มิใช่ไรหรือเปล่า พวกเขากำลังจะตามขบวนออกไป รับผิดชอบต่อว่ามีอยู่ไหน เพื่อนเลยพาไปที่คอมม่อนรูมตึกศิลป์ ๆ ชาวธรรมศาสตร์อยู่เต็มคอมม่อนรูมศิลป์ ๆ ไม่ทราบว่าเป็นอะไรไป นั่นเจ้ากรรมเออเต็มขอบตา เมื่อเพื่อนให้พูด พูดได้สองสามประโยคกับด้อยโฮออกมาเหมือนเด็ก เพื่อนฝูงเข้ามาปลอบใจกันใหญ่ เตือนให้เข้มแข็งไว้ เมื่อรวบรวมสติได้จึงพูดกับชาวธรรมศาสตร์ ข้าพเจ้า

สามารถตามตรวงว่า เสียหน้าตาเพราะซึ่งในเงาใจของเพื่อนธรรมศาสตร์ที่มาชุมนุมกันอยู่เต็มทั้งชายและหญิง และเล่าให้ทุกคนฟังถึงภารกิจเกี่ยวกับความเรียบร้อยในธรรมศาสตร์ที่ข้าพเจ้าและคณะพรลได้ฟังคำบรรยายจากท่านอธิการ และตั้งใจว่า จะรักษาธรรมศาสตร์อย่างดีที่สุด ให้เกิดความปลอดภัยแก่ทุกคนที่มาชุมนุมอยู่ให้ดีที่สุด อันจะเห็นได้ว่าอาจารย์ตลอดจนพนักงานตามตึกต่าง ๆ ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งตลอดมา หวังว่าทุกตึกเป็นบริการหมด แม้แต่ห้องเนาเงินที่สร้างใหม่ซึ่งยังไม่เคยใช้ก็เปิดใช้ บริการกระดาษชำระแห่งหน้าบมโนตลอดคืน เบ็ดโรยมิให้หนักพิเศษต่างจังหวัดเข้าพัก เปิดหอประชุมใหญ่ให้เมื่อฝนตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรองอธิการ ได้ผลิตดเบิ้ลยวธรรมที่ให้เราเข้าพบได้ตลอดเวลา ตมแต่เวลานแรกที่ชุมนุมจนถึงวันสุดท้าย ทงหนีได้หมายความว่าอาจารย์ส่งเสริมให้เรากิจการใหญ่แต่อย่างไร ในขณะนั้นทุก ๆ ฝ่ายทั้งกรรมการศูนย์ ๆ กรรมการ อ.ม.ร. อาจารย์ รวมทั้งข้าพเจ้าเอง ไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ในวันเดียว สิ่งที่เกิดขึ้นคือ คนที่อยู่กันมากอาจเกิดเหตุร้ายได้ อาจชกต่อยกัน อาจถูกตัดไฟ อาจจะมีคนขโมยทรัพย์สินกันมากจนเบนแสงมาร่วมแรงประหวัดจะมีเหตุลุดมตยเกิดขึ้นและทรัพย์สินพินาศ เมื่อคลื่นมนุษย์เคลื่อนออกจากรวมศาสตร์ จึงเปรียบเหมือนยกภูเขาออกจากอก ภารกิจส่วนที่เหลือคือรักษาทรัพย์สินในธรรมศาสตร์ ให้เสียหายน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถึงตอนนั้นนักศึกษาระยะโกลนสมควรมาหลายเสียง ยืนยันจะรักษาธรรมศาสตร์อย่างดีที่สุด มีอะไรจะให้ทำขอให้บอกเลย ข้าพเจ้าได้ขอร้อง ให้แบ่งกันทำความสะอาดภายในมหาวิทยาลัยก่อน ขอให้ให้นักศึกษาและศิลปินศาสตร์และวารสารศาสตร์ ทำความสะอาดบริเวณลานโพธิ์ ตึกศิลป์ สนามหน้าโดม รวมทั้งเศรษฐศาสตร์ทำความสะอาดบริเวณคณะเศรษฐศาสตร์ สนามเทนนิส และตึกโดม รวมทั้งจัดคนรักษาตึกโดมเพราะขณะที่ใช้ตึกโดมเบงกองอำนาจการชั่วคราวในการเดินทางมาห้องอาจารย์ ห้องพนักงาน ซึ่งมีทรัพย์สินมากมายถูกขโมยไปเป็นห้องทำงานหมด จึงต้องจัดคนรักษาไว้ คณะนิติศาสตร์ บัญชี และสังคม อาสาเก็บกวาดขยะในสนามฟุตบอล คณะรัฐศาสตร์จัดคนเฝ้าประตูทั้งสี่ด้าน ในยามนั้นทุกคนมีความสามัคคีกันอย่างดียิ่ง ทุกคนปรบมือให้กำลังใจกันอย่างสนั่นหวั่นไหว และลงมือแบ่งงานกันทันที เร็วไวจนถึงจุดขอปรบมือทำเป็นมีนักศึกษาขอใช้โทรศัพท์ตามรถเก็บขยะ อีกพวกหนึ่งไปเป็นรถขยะขนาดสี่ล้อ ในยามนั้นมีความหมายเลยสำหรับกองขยะหิมะ เมื่อกลับขึ้นไปบนสนามนักศึกษาก็ขอให้เจ้าหน้าที่ในสภาฯ ทุกคนทำความสะอาดตึกโดม และจัดตำรวจให้เรียบร้อย ทุกคนทุ่มพลังความคิดและพลังกายกันอย่างเต็มที่ คำสั่งเพียงเล็กน้อยทุกคนต่างก็สามารถยึดความและหาเทคนิคปฏิบัติจนสำเร็จจึงได้ ประมาณ ๑๕.๐๐ น. ทุกคนพร้อมเข้ารูปเข้ารอย เริ่มเห็นพื้นดินบนสนาม แต่คืนอีกหลายร้อยทางชายและหญิง ก็ยังคงมี ๆ เงย ๆ เก็บกวาดสนามต่อไป ที่

๒๒.๐๐ น. ได้แวะเข้าไปที่ห้องทำงานของฝ่ายข่าว ซึ่งกำลังปรับวิทยุกันใหญ่
ถามได้ความว่า กำลังจับคนลักขโมยเครื่องสำอางและสิ่งของต่าง ๆ ฝ่ายข่าวได้ชี้แจงเพิ่มเติม
ว่าระบบการสื่อสารของตำรวจไทยเมืองนอกใช้กัน ได้ทั่วไป วิทยุที่ซื้อจากเมืองนอกจึงสามารถ
ฟังการส่งข่าวของตำรวจได้ และได้อธิบายว่ากำลังตำรวจและทหารอยู่ที่ใดบ้าง พร้อมทั้ง
สรุปความเห็น ว่า ตำรวจและทหารพร้อมที่จะเข้ากวาดล้างเต็มที่ และมีตำรวจจับตามอง
กรมตำรวจอยู่ตลอดเวลา เกี่ยวกับฝ่ายข่าวนี้ ตามที่ข้าพเจ้าเขียนไว้แต่ต้นแล้วว่า เมื่อศูนย์ฯ
มีการบัญชาการกรมตำรวจได้จัดคนมารับหน้าที่ย่านนี้ ดังนั้นชุดทำงานจึงเป็นชุดเดิมอยู่
แต่มีนักศึกษารามคำแหง มหิดลและนักเรียนช่างกลมาช่วยยิงข่าวเพิ่มเติม ตัวข้าพเจ้าเอง
เพิ่งกลับไปเฝ้าการทำงานของหน่วยข่าวกรองเมื่อค่ำวันที่ ๑๓ นเอง ในวันนี้ต่อมา คือ วัน
มหาวิปโยค หน่วยงานมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เรารอดพ้นไปได้อย่างถูกต้องหลายประการ

๒๔.๐๐ น. ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ๕-๖ คน พยายามสองคนเข้ามาพบข้าพเจ้า
หนึ่งในสองนั้นแนะนำตัวว่าเป็นนักกีฬา พร้อมกับยื่นบัตรประจำตัวชนิดพิเศษตราของคณะมนตรี
ข้าราชการตำรวจ ข้าพเจ้าจึงพาไปพูดกันที่มุมห้อง ได้รับคำชี้แจงว่า
ชายคนหนึ่งที่พามาด้วย เป็นนายตำรวจที่เรารู้จัก รู้เรื่องของพวกเรามากพอที่จะบอกได้แล้ว คณะมนตรี
พามาเพื่อหาทางให้ยุติมวลชนที่ชุมนุมอยู่ ได้ยื่นบัตรประจำตัวคณะมนตรีให้ข้าพเจ้าอีกครั้ง
หนึ่ง สถาปนิกดูและอำนวยความสะดวก ส่วนหนึ่งซ้่ารถยกไปไม่ขอติดลงในวิธีการติดต่อแบบ
นี้มาก่อน เลยขอครึ่งไม่ขอครึ่ง พอตมกับเรียนช่างกลประมาณ ๓-๔ คนมาแจ้งให้ทราบ
ว่า นายตำรวจคนนั้นมีวิทยุสนมมาด้วย ขณะนั้นกำลังเฝ้าเครื่องโทรศัพท์อยู่ อันที่จริงนาย
ตำรวจคนนั้น (ซึ่งข้าพเจ้ามาทราบภายหลังว่าคือ พ.ต.อ. ประกอบ วีรพันธ์ ผอ.น. ได้)
กำลังใช้โทรศัพท์อยู่ แต่โทรศัพท์ที่เครื่องนั้น ทางนักศึกษาก็ใช้เป็นเครื่องรับฟังข่าวจากสาย
ข่าวด้วย ใครต่อใครเลยรีบรื้อให้วิทยุคนทั้งสองกลับไป ตอนนั้นสืบสนมมาก คิดไปเรื่อยแปด
ไม่แน่ใจว่ากรรมการศูนย์และคณะมนตรีมีสิทธิสรภาพอยู่หรือไม่ ไม่แน่ใจว่าบุคคลทั้งสอง
มาดีหรือมาร้าย เลยตัดสินใจเชิญไปรอที่ตึกองค์การบริหาร ซึ่งมีโทรศัพท์เหมือนกัน ต่อมา
ไม่นานนัก ทางตึกองค์การบริหารโทรฯ มาบอกว่า คนทั้งสองออกไปแล้วมีอากาศร้อนรน
มาก

ช่วงนี้ได้ทราบข่าวว่า รูปขบวนเริ่มแตกแยกกัน บางส่วนรวมกันที่จะบุกบ้าน
จอมพลประภาสที่สวนพุดตาน คนกระแวงข่าวกระหือหือกระหอบมาอธิบายสภาพของผู้ชุมนุมว่า
ตอนนี้ร้อนแรงมาก ส่วนใหญ่ต้องการขับไล่จอมพลถนอม-ประภาส และณรงค์ ขณะเดียว
กันฝ่ายข่าวก็ฟังข่าวตำรวจทราบข่าว รูปขบวนได้บายหันนำไปสู่วังสรวงจิตรฯ แล้ว ตำรวจ
กำลังใช้ความพร้อมเพรียงรอบวังสรวงจิตรฯ รู้สึกไม่สบายใจและเกรงการโจมตีของคนจำนวน

ได้ตะโกนอุทานทยอยไปสู่คอมมูนารวมตามเดิม
อาตมยครั้นตระเตรียมข่าวแล้ว เราวิ่งไปขบวนถึงเฉลิมไทย แต่ปลายขบวน
ยังอยู่ที่โรงแรงรอยแล พวกผู้ชายได้รวมกันตั้งกองรักษาการรอบบริเวณกรมตำรวจ และ
ตีกลอง ประตูดุทิดานับตมหมัด มีนักศึกษารักษาการอย่างเข้มแข็ง บางคนมาขอเบิกเงิน
ไปซื้อไฟฉาย เทียน ยากันยุง เพื่อแจกจ่ายให้แก่วอร์เรนทุกจุด ประตูดุทิดานำพระจันทร์มี
ประตูดุทิดานอนกันแน่น ลานโพธิ์มีนักศึกษารวมกันแบกกลองเงินประมาณ ๑๐๐ คน
มีนักศึกษากันยุงและรุ่นพี่ช่วยกันนำของไปช่วย รวมทั้งหน่วยพยาบาลหนึ่งหน่วย
๑๙.๐๐ น. คนส่งข่าวว่ารถอานวยการจะเคลื่อนไปอยู่สะพานมัสยิดฯ และขอเปลี่ยน
วิธีขึ้นข่าว ให้จัดรถตระเวนข่าวแทน มีคนช่วยติดตั้งเครื่องขยายเสียงที่หลังอยู่ตัวเดียว
หนึ่งขึ้นไปทางลานโพธิ์เพื่อแจ้งข่าวให้ผู้สนใจทราบ ผู้มีรถยนต์มาอาสาสมัคร ๕ คัน และ
รถจักรยานยนต์ ๑ คัน จึงมอบให้ฝ่ายข่าวไปใช้งาน ฝ่ายออกบัตรของอนุญาดูแลกับบัตรเก่า
ทุกใบตั้งแต่ต้นแรก ซึ่งอยู่เบงจ่านวนพันบัตร โดยขอออกบัตรใหม่เท่าที่จำเป็น ตอนนั้น
มีใบต่อใครมาบอกและถามอะไรต่ออะไรมากมายจำไม่หมด รู้แต่ว่าทุกฝ่ายทำงานได้ผลดี
ฝ่ายข่าวทราบแจ้งว่าข่าวที่จัดให้บูตเสียเป็นส่วนใหญ่ ขอให้เปลี่ยนเป็นส่วนใหญ่ ใช้เข็มและผลไม้
แทน

๒๐.๐๐ น. มีการถ่ายทอดข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้คนที่ลานโพธิ์
ฟัง ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศปล่อยคนทั้ง ๑๓ โดยไม่มีเงื่อนไข และจะให้รัฐธรรมนูญภายใน
๑ เดือนแรกมีเสียงไซโยพอสควอ แล้วเปลี่ยนเป็นเสียงวิทยุภาพชีวิตกรรม ในที่สุดเริ่ม
นักกีฬาและรุ่นพี่ขึ้นมาแสดงความดีใจเห็นให้ระงับเลห์เทียมรัฐบาล ให้ระลึกถึงเหตุการณ์
เมื่อครั้งคุณธีรยุทธเป็นเลขาธิการศูนย์ฯ ซึ่งโดนหลอก ข้าพเจ้าเลยชี้แจงไปว่า การสลายตัว
หรือยุบนั้น กรรมการศูนย์ฯ จะเป็นคนตัดสินใจ หน่วยงานที่รวบรวมตำรวจซึ่งมีหน่วยเงิน
หน่วยอาหาร หน่วยน้ำ และหน่วยข่าว จะคงอยู่จนกว่าการชุมนุมจะสลายตัวอย่างสมบูรณ์
หนึ่งของข้าพเจ้าขณะนั้นคือ สถานการณ์ระหว่างขบวนที่ชุมนุมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่
ในกรมตำรวจเท่านั้น

๒๑.๐๐ น. หน่วยพยาบาลที่บันทึกอยู่ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ส่งคนมากมา
จะเชิญที่เดิมหรือตมขบวนไป ข้าพเจ้าชี้แจงให้ถามกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเขาก็ทำไม่พบ
เช่นกัน หน่วยพยาบาลคิดว่าศูนย์ฯ อยู่ที่ธรรมศาสตร์ เลยชี้แจงไปว่า ตั้งแต่รูปขบวนออกจาก
ธรรมศาสตร์ ไม่มีข่าวจากกรรมการศูนย์ฯ เลย และออกกะแปลกใจมากที่รถอานวยการส่งข่าว
ว่ากรรมการศูนย์ฯ ไม่ได้ยุบกันเช่นกัน (ตามข้อตกลงกรรมการศูนย์ฯอยู่ที่รถอานวยการ)
เลยตกลงให้หน่วยพยาบาลตั้งอยู่ที่เดิมต่อไป ตอนนั้นได้ส่งเจ้าหน้าที่สภาฯ ไปประจำเคื่อง
โทรศัพท์ที่แผนกวิศวกรรมศาสตร์เพื่อรับข่าว และส่งต่อมาให้สถานีศึกษาที่ศึกษาอีกทอดหนึ่ง

Ubl YX'k Jh h Y89AC J9FG'CB'cZ758! ?5G'D8 : I9XJlcf fl Hd.#k k k 'WUX Ug'Wta L'

Ubl YX'k Jh h Y89AC J9FG'CB'cZ758! ?5G'D8 : I9XJlcf fl Hd.#k k k 'WUX Ug'Wta L'

ข่มเพื่อควมยุติธรรมของสังคม บัดนี้มวลชนชนะแล้ว แม้จะเห็นแต่เห็นอย่างใจ
 ที่ผู้คนเป็นแดน ไม่มีใครเป็นอันตราย ใจดีไปหลายอย่างทั้งใจเสียใจ และประหวั่นอย่างไร
 ชอบกล และไม่น่าเชื่อเลยว่าอีกครึ่งชั่วโมงจะมีการนองเลือด

๐๖.๓๐ น. ของวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีเสียงตะโกนร้องกันซึ่งแข่งกันไป
 ค่ำที่ประตูทำพระจันทร์ จำได้ว่ามีรถบรรทุกที่เพิ่งออกไปเมื่อตอนตี ๕ วิ่งกลับมา มีคน
 ตะโกนหลายเสียงร้องด้วยความดีใจ พวกเรากฎทำร้าย จึงบอกรักเรียกให้มาขงแจ่งที่สภา
 ภาพยนตร์ติดตาเข้าใจจนบัดนี้ เด็กหนุ่มร่างล่ำสันแบบมะขามข่อยเดียว นุ่งกาง
 เกงเขาสั้น เสื้อผ้ามอมแมม วิ่งเข้ามาท้วงให้เหมือนเด็ก ๆ ปากก็ตะโกน "พี่ พี่ มั่นดี
 มั่นดี เขากอดขาพี่เจ้าแน่น ปากก็ร้องพูดว่า "มั่นดี มั่นดี มั่นดีพวกเรา" เขาพูดทงหน้าตา
 ใครต่อใครบนเสภาทรมล้อยู่ ขอให้ใจเย็น ๆ พูดช้า ๆ สังเกตเห็นเขามืออกรการกระตุกที่ขา
 จึงช่วยกันหวัด ขณะเดียวกันก็ฟังคำข่งแจ่งได้ว่า ขณะที่เขาเอานำไปส่งที่สวนจิตรลดา
 พบตำรวจกำลังตีพวกเรา ตกลงก็ยิงตี ทั้งชายทั้งหญิงวิ่งกันอลหม่าน ตำรวจยิงปืนแก๊สน้ำตา
 คย ตัวเขาก็โดนตีมา เพื่อน ๆ ได้ตั้งขบวนรถพาดลบบนที่ธรรมศาสตร์

นับตั้งแต่วันที่นั้นเป็นต้นไป รถคันแล้วคันแล้ววิ่งกลับมากที่ธรรมศาสตร์อย่างไม่มี
 ขาดสายบางคันที่มีโทรโข่งก็ได้แจ่งแก่พวกที่ลานโพธิ์ให้ทราบข่าวร้าย คนหลายคนได้วิ่งขึ้น
 มบนเสภาทงเสียงดังท้อ เสียงประกาศสุดท้ายเสียงร้องให้ เสียงตะโกนห่มหมอ ดังเซ้งเซ้ง
 ไปหมด นักเรียนหญิงบางคณะโกนไปร้องให้ไปอย่างคุ่มคั่ง เสื้อผ้าบนมองไม่ได้เลย
 เบี่ยงเบนไปหมด ที่จำได้แน่ ๆ มีนักเรียนเอี้ยวคอหนึ่งวิ่งโซยเขยกเข้ามาให้ประกาศสุดท้าย
 แม่เหล็กจะไหลเต็มซาซาย เสื้อผ้าจะเปื้อนโคลน แต่เขาก็วิ่งกลับลงไป เพื่อไปรวมกับเพื่อน
 ที่รออยู่ในรถ นักเรียนหญิงคนหนึ่งวิ่งเข้ามาอย่างเสียขวัญใจมีข้อ่าพี่เจ้าแน่น เพื่อน ๆ ต้อง
 กระม่อออกและปลอบกับนักใหญ่ นักเรียนช่างกลมาขอกฎหึ่งเอ็งเบียดหวด ซึ่งก่อน
 เดินขบวนได้ขอวิ่งผ่านประธานนักเรียนทุกแห่งให้ฝากไว้ ชวงนี้รู้สึกตะลึงในเหตุการณ์
 ที่เกิดขึ้นไม่คาดฝัน ถ้าเกิดขมจะขมกันนั้นในธรรมศาสตร์ หรือเกิดในระหว่างเดินขบวน
 จะไม่แปลกใจเลย แต่มาเกิดขมจะขมที่ขบวนเสภาคยตัว รู้สึกงงไปหมด ทาสาเหตุที่แท้จริงไม่ได้
 เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบรรยาย ดูสับสนไปหมด จำได้แต่ว่า ใคร ๆ
 ก็มรมลิ่งเนื่องจากไม่มีการกรรมการศูนย์ ๆ ยู่ที่นั่นเลย ส่วนใหญ่ต้องการให้ประกาศให้ทุกคน
 ยอกออกไปสู่กับตำรวจ ขณะเดียวกันก็เรียนช่างกลบางส่วนได้นำรถบรรทุกไม่แบบก่อสร้าง
 เป็นอาวุธ ยอกออกไปแล้วสองคัน เพื่อป้องกันเหตุร้าย จึงสั่งให้ปิดประตูไม่ให้ใครออกไป
 อีก ตอนนั้นมีคนเจ็บกับมาหลายคนแล้ว บางคนถูกแก๊สน้ำตาทำหน้าตาแดงกล่ำ บางคนหมด
 สติ มีรถพยาบาลวิ่งตมมาสองคัน พ่อค้าแม่ค้าทำพระจันทร์เมื่อรู้ว่านักศึกษถูกตีกลับมาก

๐๓.๐๐ น. ดลลดเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่รูปขบวนออกจากรธรรมศาสตร์จนบัดนี้ ๐๓.๐๐ น.
 ทุกฝ่ายไม่มีโอกาสหยุดนิ่งเลย ฝ่ายบริการนึ่งยังคงมีรถวิ่งเข้ามาหน้าไปแจกอยู่เสมอ ฝ่าย
 อาหารร้านที่รับต้มไข่แสนกว่าฟองให้ ฝ่ายรักษาความปลอดภัยยังคงลาดตระเวนทั่ว
 ธรรมศาสตร์ บึงกอกันสะพานไฟทุกแห่ง เผ่าตักกักตักด้วยกลลวงจะวางเพลิง กองกำลัง
 พิเศษยู่บนม้านอยู่ทีลานโพธิ์ตามเดิม พวกพยาบาลซึ่งมีเยเตมตัว มีคนเดินไปขอยอยู่
 เสมอ เจ้าหน้าทีบนเสภาท (หมายถึงเจ้าหน้าที่กองอำนวยความสะดวก) ซึ่งนับร้อยกว่า
 เจ้าหน้าทีต่าง ๆ กำลังฟังข่าวต่าง ๆ ด้วยความกระวนกระวายใจ ฝ่ายข่าวโดยเฉพาะ
 ตะเวีร์ข่าวซึ่งมีหลายคน ยังคงวิ่งกลับไปกลับมาขยู่หลายคน

๐๓.๓๐ น. ฝ่ายข่าวที่ขมขึ้นรถไปทันทีล เมื่อฝ่ายข่าวออกไป ความใกล้ชิดกับ
 ฟ่งท่น (Mob) ก็หมดไปด้วย มีแต่ฝ่ายตระเวนข่าวมาบอกเบรณะ ตอนนั้นรู้สึกตัวร้อนมาก
 เลยไปยืนที่พยาบาล ฝ่ายอาหารและนึ่งมาแจ่งว่า รถบรรทุกที่จ้างมาห่มหมอเสียแล้ว
 และกลับไปแล้วหลายคัน ข้าพเจ้าอนึ่งติดต่อสัญญาที่คนที่เหลือ และให้อาสาสมัครออกไป
 ตระเวีร์รถเพิ่มเติม เมื่อพูดถึงรถบรรทุกในฐานะที่อยู่กองหลังมีโอกาสได้เห็น ได้คิด
 ขอสดุดีกับขบเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ด้วย เขาเหล่านั้นอยู่กับเหตุการณ์ใกล้ที่สุดและตลอดเวลา
 ส่วนนี้ได้อยู่จนเสร็จสิ้นการนองเลือด

๐๕.๓๐ น. อาสาสมัครตระเวนข่าวหลายคนรายงานตรงกันว่า ผู้คนเริ่มทยอย
 กลับมาก็แล้ว การขมมกักล. สลายตัว เลยส่งฝ่ายอาหารบริการส่งไข่ต้ม และลงมือจัดไข่ต้ม
 และผลไม้ที่รวบรวมไว้ที่ห้องขมมพ่นดาบ ซึ่งอยู่ชั้นล่างของตึกโดยขึ้นรถบรรทุกที่คนที่
 กัดบธรรมศาสตร์ โดยคิดว่าจะแจกจ่ายให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนเป็น
 อาหารชาก่อนทยอยกลับบ้านกัน หลายคนบนเสภาก็ศึกษาเริ่มปฏิกะตาะเอนหลังนอน บาง
 คนก็ยังพอมเริ่งจัดของที่กระจัดกระจายให้เข้าที่ ข้าพเจ้าหยดยิ่งที่หน้าต่ามองดูความว้าง
 เปล่าของสนามฟุตบอล สนามที่มีวันก่อนมีคนนั่งกันเนืองแน่น ขมมมกันเต็มทุกตารางนิ้ว

แสร้งไม่ใช้ของคุมง่าย ๆ ถ้าผู้พูดปราศรัยพูดจิตใจเพียงเล็กน้อยจะเกิดเหตุปะทะกันทันที
 ฝ่ายข่าวจึงให้ทราบว่าจะย้ายไปอยู่ที่มีติดล ซึ่งอยู่ใกล้ฝั่งขมมากกว่า จะได้ส่งข่าวไว้
 อำนวนยรรได้ทันการ ส่วนทางธรรมศาสตร์จะส่งให้ทราบเบรณะ ๆ ขณะนั้นเสียงตะโกน
 ไฟใหม่ ๆ จากข้างล่าง จึงรีบวิ่งไปดู พบนักเรียนอำนาจสติปลและนักศึกษารธรรมศาสตร์กำลัง
 รัยลลิ่งตึกโดม ตะโกนบอกว่ามีคนลอบเข้ามาวางเพลิงตึกโดม มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวมา
 กระชัชชปา ไม่รู้ลอบวางเพลิง แต่ฝ่ายข่าวกำลังเผากรตาะจขข้อความอยู่ ให้ขมข่งแจ่ง
 ด้วย ทั้งจากเหตุการณ์เรียบร้อย หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัยโยยวายต่อว่าพรรคพวกอยู่
 จับความได้ว่า เกิดเรื่องนิดหน่อยในงานในหน้าทั้งหมด ได้มีการขมข่มข่งแจ่งกันใหม่

๐๓.๐๐ น. ดลลดเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่รูปขบวนออกจากรธรรมศาสตร์จนบัดนี้ ๐๓.๐๐ น.
 ทุกฝ่ายไม่มีโอกาสหยุดนิ่งเลย ฝ่ายบริการนึ่งยังคงมีรถวิ่งเข้ามาหน้าไปแจกอยู่เสมอ ฝ่าย
 อาหารร้านที่รับต้มไข่แสนกว่าฟองให้ ฝ่ายรักษาความปลอดภัยยังคงลาดตระเวนทั่ว
 ธรรมศาสตร์ บึงกอกันสะพานไฟทุกแห่ง เผ่าตักกักตักด้วยกลลวงจะวางเพลิง กองกำลัง
 พิเศษยู่บนม้านอยู่ทีลานโพธิ์ตามเดิม พวกพยาบาลซึ่งมีเยเตมตัว มีคนเดินไปขอยอยู่
 เสมอ เจ้าหน้าทีบนเสภาท (หมายถึงเจ้าหน้าที่กองอำนวยความสะดวก) ซึ่งนับร้อยกว่า
 เจ้าหน้าทีต่าง ๆ กำลังฟังข่าวต่าง ๆ ด้วยความกระวนกระวายใจ ฝ่ายข่าวโดยเฉพาะ
 ตะเวีร์ข่าวซึ่งมีหลายคน ยังคงวิ่งกลับไปกลับมาขยู่หลายคน

๐๓.๓๐ น. ฝ่ายข่าวที่ขมขึ้นรถไปทันทีล เมื่อฝ่ายข่าวออกไป ความใกล้ชิดกับ
 ฟ่งท่น (Mob) ก็หมดไปด้วย มีแต่ฝ่ายตระเวนข่าวมาบอกเบรณะ ตอนนั้นรู้สึกตัวร้อนมาก
 เลยไปยืนที่พยาบาล ฝ่ายอาหารและนึ่งมาแจ่งว่า รถบรรทุกที่จ้างมาห่มหมอเสียแล้ว
 และกลับไปแล้วหลายคัน ข้าพเจ้าอนึ่งติดต่อสัญญาที่คนที่เหลือ และให้อาสาสมัครออกไป
 ตระเวีร์รถเพิ่มเติม เมื่อพูดถึงรถบรรทุกในฐานะที่อยู่กองหลังมีโอกาสได้เห็น ได้คิด
 ขอสดุดีกับขบเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ด้วย เขาเหล่านั้นอยู่กับเหตุการณ์ใกล้ที่สุดและตลอดเวลา
 ส่วนนี้ได้อยู่จนเสร็จสิ้นการนองเลือด

๐๕.๓๐ น. อาสาสมัครตระเวนข่าวหลายคนรายงานตรงกันว่า ผู้คนเริ่มทยอย
 กลับมาก็แล้ว การขมมกักล. สลายตัว เลยส่งฝ่ายอาหารบริการส่งไข่ต้ม และลงมือจัดไข่ต้ม
 และผลไม้ที่รวบรวมไว้ที่ห้องขมมพ่นดาบ ซึ่งอยู่ชั้นล่างของตึกโดยขึ้นรถบรรทุกที่คนที่
 กัดบธรรมศาสตร์ โดยคิดว่าจะแจกจ่ายให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนเป็น
 อาหารชาก่อนทยอยกลับบ้านกัน หลายคนบนเสภาก็ศึกษาเริ่มปฏิกะตาะเอนหลังนอน บาง
 คนก็ยังพอมเริ่งจัดของที่กระจัดกระจายให้เข้าที่ ข้าพเจ้าหยดยิ่งที่หน้าต่ามองดูความว้าง
 เปล่าของสนามฟุตบอล สนามที่มีวันก่อนมีคนนั่งกันเนืองแน่น ขมมมกันเต็มทุกตารางนิ้ว

๐๓.๐๐ น. ดลลดเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่รูปขบวนออกจากรธรรมศาสตร์จนบัดนี้ ๐๓.๐๐ น.
 ทุกฝ่ายไม่มีโอกาสหยุดนิ่งเลย ฝ่ายบริการนึ่งยังคงมีรถวิ่งเข้ามาหน้าไปแจกอยู่เสมอ ฝ่าย
 อาหารร้านที่รับต้มไข่แสนกว่าฟองให้ ฝ่ายรักษาความปลอดภัยยังคงลาดตระเวนทั่ว
 ธรรมศาสตร์ บึงกอกันสะพานไฟทุกแห่ง เผ่าตักกักตักด้วยกลลวงจะวางเพลิง กองกำลัง
 พิเศษยู่บนม้านอยู่ทีลานโพธิ์ตามเดิม พวกพยาบาลซึ่งมีเยเตมตัว มีคนเดินไปขอยอยู่
 เสมอ เจ้าหน้าทีบนเสภาท (หมายถึงเจ้าหน้าที่กองอำนวยความสะดวก) ซึ่งนับร้อยกว่า
 เจ้าหน้าทีต่าง ๆ กำลังฟังข่าวต่าง ๆ ด้วยความกระวนกระวายใจ ฝ่ายข่าวโดยเฉพาะ
 ตะเวีร์ข่าวซึ่งมีหลายคน ยังคงวิ่งกลับไปกลับมาขยู่หลายคน

๐๓.๓๐ น. ฝ่ายข่าวที่ขมขึ้นรถไปทันทีล เมื่อฝ่ายข่าวออกไป ความใกล้ชิดกับ
 ฟ่งท่น (Mob) ก็หมดไปด้วย มีแต่ฝ่ายตระเวนข่าวมาบอกเบรณะ ตอนนั้นรู้สึกตัวร้อนมาก
 เลยไปยืนที่พยาบาล ฝ่ายอาหารและนึ่งมาแจ่งว่า รถบรรทุกที่จ้างมาห่มหมอเสียแล้ว
 และกลับไปแล้วหลายคัน ข้าพเจ้าอนึ่งติดต่อสัญญาที่คนที่เหลือ และให้อาสาสมัครออกไป
 ตระเวีร์รถเพิ่มเติม เมื่อพูดถึงรถบรรทุกในฐานะที่อยู่กองหลังมีโอกาสได้เห็น ได้คิด
 ขอสดุดีกับขบเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ด้วย เขาเหล่านั้นอยู่กับเหตุการณ์ใกล้ที่สุดและตลอดเวลา
 ส่วนนี้ได้อยู่จนเสร็จสิ้นการนองเลือด

ไปหมด ทางลานโพธิ์มีเปลี่นเปลี่ยผู้มาเจ้บที่สะพานท่าข้ามมาหนึ่งราย ขณะนั้นคิดว่า
 จำเป็นแล้วที่ตัวข้าพเจ้าเองต้องออกไปติดต่อกับผู้ใหญ่ให้ได้ ก่อนที่จะพากันไปตายหมด
 จึงขอให้รุ่นพี่ช่วยรักษาสถานการณ์ไว้ และได้ได้ออกไปที่ศิริราชเพื่อโทรศัพท์ โดยไปกับเรือ
 พยายามแล่นออกจากท่าหน้าตรงข้ามตึกรัฐศาสตร์ ได้พยายามติดต่อกับที่บ้านอาจารย์สัญญา
 ปรากฏว่าอาจารย์ไม่อยู่บ้าน จึงหมั้นไปหาท่านรองอธิการ (อาจารย์มนตรี บริสุทธิ์) ได้เล่า
 เหตุการณ์ให้ท่านฟัง ขอให้อาจารย์ช่วยติดต่อบริษัทด้วย อาจารย์มนตรีได้ให้กำลังใจ
 ท่านเชื่อว่าทุกคนบริษัทและบอกว่า ท่านอธิการบริษัทยามติดต่อกับข้าพเจ้าอยู่หลายครั้งแต่
 ติดต่อกันไม่ได้ ได้แนะนำให้พวกเราออกจากกรมตำรวจให้เร็วที่สุด ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ท่าน
 ช้างกับทางผู้ใหญ่ฝ่ายทหารให้ได้ ตั้งใจว่าจะกลับมาบอกให้ทุกคนออกจากรวมศาสตร์
 ให้หมด แต่ไม่อาจกลับมาได้ เนื่องจากถูกติดตาม.....

เหตุการณ์ในธรรมศาสตร์หลัง ๑๖.๐๐ น. ต่อไปนั้น เป็นค่าเล่าของเพื่อนฝูงที่ร่วม
 เป็นร่วมตายกันมา

หลังจากข้าพเจ้าออกไปโทรศัพท์ได้ไม่นานนัก วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
 ได้ประกาศให้ทุกคนออกจากรวมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และบริเวณมหาวิทยาลัยศิลปากร
 บนสถานีศึกษาได้ประชุมตกลงกันว่า ให้ประกาศให้ทุกคนออกจากรวมศาสตร์ก่อน
 ๑๘.๐๐ น. ผู้คนในธรรมศาสตร์ได้เริ่มทยอยออก ส่วนมากไปลงเรือท่าพระจันทร์ บาง
 ส่วนก็ไปลงเรือพยาบาลที่ทานันท์ก็ตรงข้ามรัฐศาสตร์ บางคนลงทวนวนเข้ามาข้ามเจ้าพระยาก็มี
 เมื่อใกล้ ๑๘.๐๐ น. ธรรมศาสตร์ไม่มีคนอยู่เลย ได้ทราบว่ามีรถถังเข้ามา ๓-๔ คัน มา
 ทางด้านสะพานพระปิ่นเกล้า ซึ่งต่อมาเมื่อรัฐบาลออก ก็กลับไป

หลังเที่ยงของวันพฤหัสบดี พวกที่ไปสังเกตการณ์กลับมารายงาน โดยเฉพาะที่
 หน้ากรมประชาสัมพันธ์ ประชาชนไม่ยอมถอย หลายคนโดยเฉพาะคนที่ไปเป็นคนตาย
 อย่างทหารน ต่างก็ขอให้ข้าพเจ้าประกาศด้วย ส่วนฝ่ายข้าวก้อขอให้ประกาศอย่าให้ทุกคน
 ออกไปก็ และเร่งให้ติดต่อบริษัทความเข้าใจตัวที่สุด (ในขณะที่นั้นโทรศัพท์ถูกตัดขาด
 หมดแล้ว) จึงตัดสินใจประกาศให้ทุกคนยืนหยัดอยู่ในธรรมศาสตร์ต่อไป หลายคนดำทอ
 และกล่าวหาว่าจะปล่อยให้คนตายฟรี ส่วนพวกที่อยู่บนสภและรุ่นพี่ซึ่งต่างก็ได้รับข่าวที่
 แน่นอนจากฝ่ายข่าวก็ช่วยกันอธิบาย เกิดลักษณะเป็นกลุ่มย่อย ๆ หลายนกลุ่มบนสภ เริ่มรู้สึก
 น้อยใจเลยประกาศไปว่า ใครสามารถรับผิดชอบได้ขอให้มารับไม่ใครโพนเสียงานได้เลย
 ใครที่คิดว่าสังคนไปตายเป็นร้อยเป็นพันได้ ก็มารับหน้าที่ต่อจากข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าจะสละ
 ชีวิตตัวเองได้ แต่การสังให้คนที่ไม่สมควรออกไปสู้กับรถถังและบนกลข้าพเจ้าทำไม่ได้
 ปรากฏว่าได้ผลอย่างไม่คาดคิด ทุกคนเริ่มได้สติ ต่างทยอยไปทำงานของตนต่อไป

จำได้ว่า อุปนายกจุฬาวา มายืนอยู่ข้าง ๆ ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ช่วยติดต่อกับฝ่าย
 รัฐบาล อธิบายให้เข้าใจว่า ในธรรมศาสตร์ไม่ได้สะสมอาวุธ ไม่ได้สังคน แต่ที่ไม่สละ
 ตัวเพราะไม่แน่ใจในความปลอดภัย ถ้ารัฐบาลมีมาตรการรับรองความปลอดภัย ทุกคนพร้อม
 จะกลับบ้านทันที อุปนายกจุฬาวา รับปาก ธรรมศาสตร์ในขณะนั้นเมื่เหตุการถึงตั้งเตรียม
 นากแล้ว แต่ทุกคนดูไม่กลัวตาย ต่างคนต่างทุ่มเทด้วยความสามารถทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบ
 อย่างเต็มที่ พวกอาสาสมัครป้องกันธรรมศาสตร์ซึ่งมีทั้งนักศึกษาและนักเรียนการช่างและ
 พานิชย์ ต่างก็วิธีการจัดหน่วยงานต่าง ๆ นำขวดใส่หม้อเบนซินไปวางในตึกหลายแห่ง
 (ที่เรียกว่าระเบิดเพลิง) มีการฝั่งระเบิดขวดตลอดแนวตัวตึกติดสนามหลวง มีนักศึกษา
 เทคโนโลยีคนหนึ่ง ขอเบิกเงินไปซื้อสายไฟและสะพานฟ้าไฟ ถ้ามได้ความว่าจะนำไปต่อไฟฟ้า
 แรงสูงจากหม้อแปลงไฟไปติดแนวรั้วเหล็กด้านสนามหลวง เมื่อทหารเข้ามาจะสับไฟให้ติด
 ข้าพเจ้าไม่อนุญาต ด้วยเกรงว่าพวกเรายกกันมากมาย ไม่รู้ถึงเทคนิคทั่วถึง เกิดผลตกจะ
 ตายกันเองหมด เรื่องนี้ ไม่นานต่อมาเมื่อเหตุการณ์สงบได้มีนายแพทย์ศิริราช ๔ นายมาพบ
 และแจ้งว่า คนใช้รายหนึ่งของร้องให้มาบอกว่า ได้มีการวางสายไฟแรงสูงด้านประตูติด
 สนามหลวง เกรงคนไม่ระวังจะไปสัมผัสสะพานไฟเข้า ขอให้รีบจัดคนไปถอดออก ด้วยกลัว
 ข้าพเจ้าจะไม่เชื่อ เลยให้นายแพทย์มายืนด้วยตัวเอง เจ้าหน้าที่ไฟฟ้าของธรรมศาสตร์
 จึงได้รับตำรวจและตัดออก ข้าพเจ้าขอประกาศการระงับใจ ณ. ที่นี้ด้วย

๑๘.๐๐ น. ฝ่ายข่าวกรองมาตั้งตัวไปรายงานว่ามีเกินกว่า ๑๐๐ คน ธรรมศาสตร์ถูกวาง
 ล้างแน่ รัฐบาลก็ให้คนออกจากรวมศาสตร์โดยเร็วที่สุด ในขณะนั้นทุกแห่งผู้คนยังมี
 หลักกันแน่น รถพยาบาลวิ่งอยู่เป็นระยะ ๆ ด้านประตูท่าพระจันทร์รอบนอกผู้คนแน่นกันเต็ม

๑๘.๐๐ น. ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ธรรมศาสตร์ปิดฉากการต่อสู้ ทุกแห่งยิงบสงบ
 การต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของสังคม ต่อสู้เพื่อทวงสิทธิเสรีภาพ เพื่อรัฐธรรมนูญ เพื่อ
 ประชาธิปไตย การต่อสู้ด้วยเลือดเนื้อและชีวิต ได้ปลุกคองพร้อมขยับนะของมวลชน เพื่อน
 ักสู้มากมายเหมือนข้าพเจ้าที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า จะมีโอกาสต่อสู้เสียลูกแก้วได้
 หนึ่งปี ๆ ครั้งใดที่มองยอดโตดมข้าพเจ้ารู้สึกตันตันใจไม่คิดมาก่อนว่า ตึกโดมจะนำใจให้มี
 ส่วนร่วมในประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของแผ่นดินสยาม